

UMRO FABIJAN ŠOVAGOVVIĆ

Fabijan Šovagović zadnji se put popeo na scenu u jesen 1995., kada je u Dramskom kazalištu Gavella igrao Gulisava Hrvata u Držićevu 'Dundu Maroju'

Velikan hrvatskog glumišta Fabijan Šovagović umro je jučer ujutro u Zagrebu nakon duge i teške bolesti. Ulogama koje je odigrao u kazalištu, na filmu i televiziji svrstao se u red najvažnijih imena hrvatskoga glumišta druge polovice 20. stoljeća. Fabijan Šovagović rođen je 4. siječnja 1932. u Ladimirevcima pokraj Valpova. U Zagrebu je 1959. završio Akademiju za kazališnu umjetnost. Bio je član zagrebačkog kazališta Gavella do 1966., zatim zagrebačkog HNK sve do prelaska u slobodne umjetnike, nakon čega je nastupao u mnogim hrvatskim kazalištima

Piše Hrvoje Ivanković

"Šovagović je ambivalentan glumac. Nikad doslovan. Mnogoznačan. Neponovljiv. Nepredvidljiv. Nemotiviran. Satkan od samih suprotnosti. Racionalan u pristupu ulozi, iracionalan u radu. Tekst ne uči nego upija. Ne gradi ulogu nego je u trenu zgrabi, kao i ona njega. Ne zna markirati na pokusima. Na predstavi će otvoreno pokazati što nije uspio napraviti u nekoj ulozi. Ponekad začuden i bespomoćan. Skeptičan, ali pronicljiv, vidovit, krećući se iz realnog u irealno, neuhvatljivo ali bitno. Instinkivan. Fanatičan. Manijakalan."

Tako je godine 1974. o Fabijanu Šovagoviću, još jednom velikanu hrvatskoga glumišta koji nas je zauvijek napustio, pisao Georgij Paro. Pisao je, dakle, "iznutra", poznavajući ga iz suradnje na predstavama na kojima su zajedno radili.

Gluma kao skidanje maske

Mani Gotovac piše o Šovagoviću godine 1980. "izvana", kao gledatelj, kritičar, teatrolog. No i njezin esej ima istovjetne implikacije: "Gluma Fabijana Šovagovića uvijek je najmanje trostruko uvjetovana: ona je sprema lika koji Šovagović tumači i njegova trenutnog spora s onim ovdje i danas. Ona je u jednakoj ovisnosti o autorovu liku kao i o Šovagovićevu opredjeljenju za njega. Ona se lijepi za tekst, ali neusporedivo više za život sam... Šovagović se ne maskira. Ne transformira. Ne mijenja. Ne služi se nikakvim prerišivačkim pomagalima. Naprotiv.

Čitav je njegov glumački napor usmjeren prema - skidanju maske. I to one nevidljive, unutarnje, stvarne... Govor je Šovagovićev izvan red stvari. Ako rečenica ima neku svoju objektivnu logiku, onda je sigurno da će Šovagović pokrenuti onu drugu, neočekivanu... Šovagović ima svoju sintagmu, izgovor, akcent..."

O toj Šovagovićevoj glumačkoj samosvojnosti, o nepredvidljivosti i scenskoj fanatičnosti, o ispreplitanju njegove osobnosti s osobnošću i zadanostima likova što ih je interpretirao, o začudnom preskakivanju rampe i skoku u svakodnevicu što ga je izvodio "odjeven" kao Tartuffe, Đuka Begović ili Estragon, svejedno, može svjedočiti i svaki gledatelj koji ga je vidio na kazališnim daskama i našao se, barem za trenutak, u zoni njegova isijavanja.

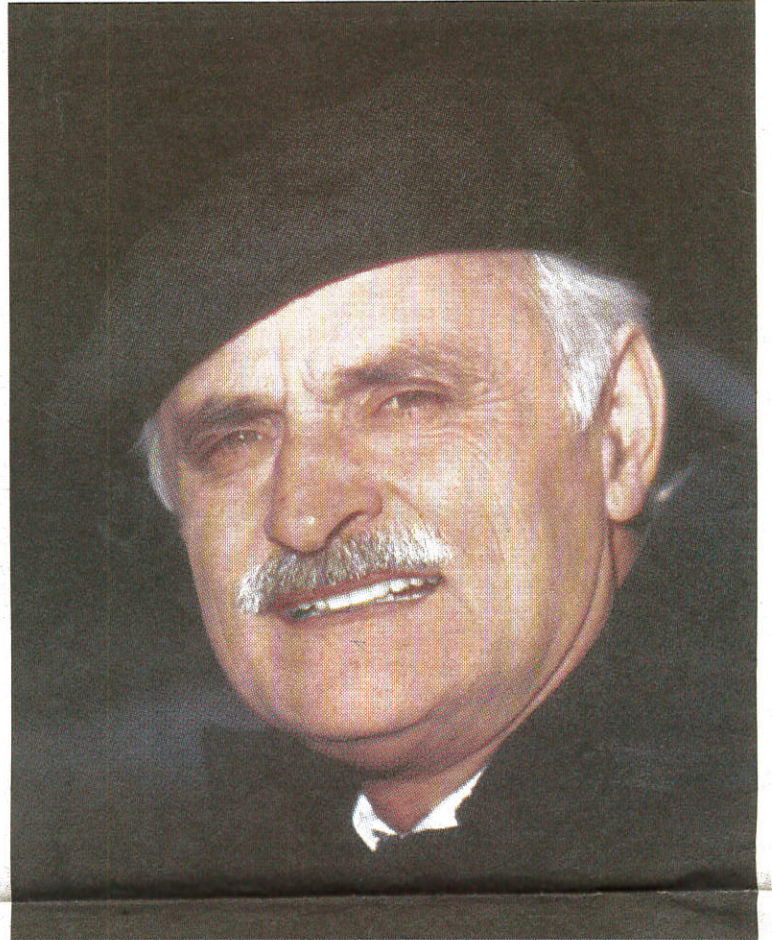
Fabijan Šovagović rođen je 4. siječnja 1932. u slavonskom selu Ladimirevcima. U Osijeku je završio građevinski tehnikum, a u jesen 1953. upisao je glumu na Akademiji za kazališnu umjetnost u Zagrebu.

Još za studija statirao je i igrao u predstavama novoosnovanog Zagrebačkog dramskog kazališta (današnje kazalište Gavella), u kojem je, nakon što je diplomirao, dobio i stalni angažman. Godine 1966. postao je članom zagrebačkog HNK, a 1972. uzima status samostalnog umjetnika, te često nastupa u predstavama Teatra u gostima, ali i Teatra ITD, HNK u Osijeku, Histriona, Dubrovačkih ljetnih igara i Splitskoga ljeta.

Od 1979. ponovno postaje članom Dramskog kazališta Gavella, gdje ostaje do umirovljenja. Ostvario je 80-ak filmskih i televizijskih uloga, pa su mu često znali prigovarati kako u kazalištu nije prisutan onoliko koliko bi to trebao biti.

Impresivan popis ostvarenja

No popis njegovih kazališnih ostvarenja svejedno je impresivan. Pamtimio ga u naslovnim ulogama Molièrova Tartuffa (Zagrebačko dramsko kazalište) i Shakespeareova "Julija Cezara" (HNK, Zagreb), kao Edgara (Strindbergov "Mrtvački ples", ZDK), Sganarella (Ivanac: "Odmor za umorne jahače", ZDK), Teulliera (Rollandovi "Vuci", ZDK),

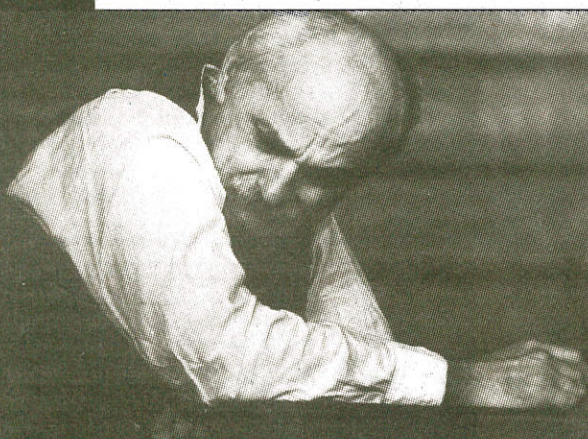

Lenbacha (Krleža: "U agoniji", HNK Zagreb), Bartola Finka (Matkovičeva "Ranjena ptica", HNK Zagreb), Stavrogina ("Demoni" Dostojevskog, ZDK), Kozarčeva Đuku Begovića u istoimenoj monodrami odigranoj petstotinjak puta, kao Estragona ("U očekivanju Godota", ZDK), Klaudija (Shakespeare: "Hamlet", Dubrovačke ljetne igre), Don Lopea (Calderon: "Zalamejski sudac", DLJI), Prospera (Shakespeareova "Oluja", Histrioni), Lenjina ("Stop-pardove" Travestije, Teatar ITD), Nepoznatog (Krležin "Kristofor Ko-

lumbo" na DLJI)... Zadnji put na scenu se popeo u jesen 1995., kada je u Dramskom kazalištu Gavella igrao Gulisava Hrvata u Držićevu "Dundu Maroju".

Za Fabijanom Šovagovićem ostaje i trag vrsnog pisca: njegova knjiga "Glumčevi zapisi" (iz 1977.) doživjela je dva izdanja, a napisao je i dramu "Sokol ga nije volio" (u postavi u kazalištu Gavella Šovagović je i nastupao kao Šima), koja spada među vrjednija ostvarenja poslijeratne hrvatske dramske književnosti.

Šovagović na filmu: negativac kojega volimo

Scena iz kazališne predstave 'Sokol ga nije volio' prema drami koju je napisao i u njoj glumio

Fabijan Šovagović u filmu je bio najjači u ulogama introvertnih osoba iza čije prigušene vanjštine ključa unutrašnja drama. Specijalnost su mu bili likovi rastrzani proturječnim strastima i samouništilačkim, često životinjskim porivima, obuzeti jogunastom opsesijom

Uz svoju temeljnu preokupaciju kazališnom glumom, Fabijan Šovagović ostavio je dubok i nezamjenjiv trag i kao filmski glumac. Filmska se Šovagovićeva karijera protekla kroz 40 godina, od prvog filma "Svoga tela gospodar" Fedora Hanzekovića iz 1957., pa do posljednjeg pojavljivanja u filmu "Zamrznuti kadar" Branka Ištvančića iz 1999., gdje je malu ulogu odglumio vidno i potresno bolestan. U ta je četiri desetljeća Fabijan Šovagović glumio u gotovo svim ključnim klasicima hrvatskoga filma: u Babajnoj "Brezi", Papićevim "Lisicama" i "Izbavitelju", Mimicinu "Dogadaju" i "Seljačkoj buni", Tadićevu "Ritmu zločina" i "Snu o ruži". Značajne je uloge glumio i u drugim jugoslavenskim kinematografijama, a osobito je uspješno surađivao sa srpskim crnovalovskim redateljima kao što su Aleksandar Petrović ("Majstor i Margarita") i Živojin Pavlović ("Na putu za Katangu"). Šovagović je k tomu glumio mnogo i na televiziji. Mnogi su skloni Hetrichovu i Štivičićevu seriju "Kuda idu divlje svinje" smatrati njegovom ključnom ulogom, ali u njegovu TV opusu jednako uvažavanje zavreduju uloge u "Prosjacima i sinovima" i "Velome mistu".

Šovagović je u filmu bio najjači u ulogama introvertnih osoba iza čije prigušene

vanjštine ključa unutrašnja drama. Specijalnost su mu bili likovi rastrzani proturječnim strastima i samouništilačkim, često životinjskim porivima, obuzeti jogunastom opsesijom. Često je glumio negativce poput hladnokrvnog ubojice u "Dogadaju" ili šefa mafije nakupaca mesa u Tadićevu "Snu o ruži". Ali, i u ulogama negativaca Šovagović uspijeva impresionirati gledatelja, a nerijetko i privući njegovu sklonost. Njegovi negativci uvijek su karizmatični, iza njih "stoji neka viša pravda" - kako je jednom napisao Dražen Movre - ili su pak oličenje animalnih strasti, čistog i neiskorjenjivog zla. Čak i kad nije glumio negativce, Šovagović je u pravilu tumačio kontroverzne likove u rubnim stanjima: prkosnog sina koji odbacuje svoju ženu i očeve zahtjeve u "Svoga tela gospodar", ludu-sveca u "Brezi", fanatika statistike koji postaje ubojica u "Ritmu zločina", gazdu koji svojom tvrdoglavošću vodi obitelj u propast u "Sokol ga nije volio". Šovagović je zadužio hrvatske izvedbene umjetnosti i kao pisac. Osim zapažene knjige "Glumčevi zapisi" napisao je i dramu "Sokol ga nije volio" u kojoj je i sam glumio, a 1990. dramu je filmovao Šovagovićev zemljak - Slavonac Branko Schmidt. I premda su mnogi isticali da je predložak bolji od filma u cjelini, film "Sokol ga nije volio" ostao je zapamćen

kao prvi hrvatski film koji problematizira komunističke represalije nad protivnicima u 2. svjetskom ratu. Fabijan Šovagović kasnije će još jednom surađivati sa Schmidtom u manje uspješnoj adaptaciji "Đuke Begovića" prema romanu Ivana Kozarca. Posljednji je scenarij Šovagović napisao u suradnji s Goranom Tribušonom - onaj za "Cijenu života" Bogdana Žižića. Šovagović je u jeku demonizacije srpskih likova u hrvatskim ratnim filmovima sebi namijenio ulogu Srbina - staroga gazde koji pruži utočište hrvatskome hje-guncu iz zarobljeničkog logora, a za-uzvrat traži ropki rad. Zbog bolesti Šovagović nije uspio odglumiti tu ulogu, a film je ispao onako kako to taj velik glumac nije želio: kao plitka propaganda. Fabijan Šovagović za svoj je filmski rad nagrađen Nazorovom nagradom 1970. (istu je nagradu za kazališni rad dobio 1982.). Na festivalu glumca u Nišu nagrađen je 1969. za "Lisice". Za "Novinara" Fadila Hadžića dobio je Zlatnu arenu za sporednu ulogu u Puli 1979., a nagradom za sporednu mušku ulogu u Puli je nagrađen ponovno 1984., ponovno za jedan Hadžićev film, "Ambasador". Paradoksalno je da jedan od najvećih glumaca jugoslavenskih kinematografija nikad nije dobio Arenu za glavnu ulogu u Puli.

Jurica Pavičić